

Teaching Rhythm & Daf: Masoud Habibi's Style

آموزش
ریتم
داف

شیوه مسعود حبیبی

جلد ۴

برنام آن که همتی نام از او یافت

شیوه مسعود حبیبی

جلد ۴

ریتم = حرکت

Teaching Rhythm & Daf:
Masoud Habibi's Style

Book 4
Rhythm = Movement

سرشناسه	: حبیبی، مسعود، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: آموزش ریتم و دف شیوه مسعود حبیبی: ریتم = حرکت = Teaching Rhythm & Daf
مشخصات نشر	: تهران: سارگل، ۱۳۹۸ -
مشخصات ظاهری	: ج: مصور، پارتیسیون؛ ۲۰/۵ × ۲۸/۵ س.م.
شابم	: ج. ۱: ۹۷۹-۰-۹۰۱۴۶۴۳-۰-۸
	: ج. ۲: ۹۷۹-۰۹۰-۱۴۶۴۳۲-۲
	: ج. ۳: ۹۷۹-۰۹۰-۱۴۶۴۳۳-۹
	: ج. ۴: ۹۷۹-۰-۹۰۱۴۶۴۳-۱-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فایا
یادداشت	: چاپ قبلی: مسعود حبیبی، ۱۳۹۳.
یادداشت	: ج. ۱ (چاپ پنجم (اول ناشر): ۱۳۹۸).
یادداشت	: ج. ۳-۴ (چاپ اول: ۱۳۹۸).
موضوع	: دف -- آموزش
موضوع	: Daph -- Instruction and study
موضوع	: موسیقی برای دف -- پارتیسیون
موضوع	: Daph music -- Scores and parts
رده بندی کنگره	: MT۷۲۵
رده بندی دیوبی	: ۷۸۹/۶۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۹۳۱۲۷۳

حق هرگونه تکثیر برای ناشر و مؤلف محفوظ است.

Teaching Rhythm & Daf: Masoud Habibi's Style

آموزش ریتم و دف شیوه مسعود حبیبی

Author	: Masoud Habibi	مؤلف	: مسعود حبیبی
Publisher	: Sargol Publications	ناشر	: انتشارات سارگل
Notation	: Soheil Habibi, Parham Saremi	نت‌نگاری	: سهیل حبیبی، پرهام صارمی
Page Layout	: Sargol (Moharampour)	صفحه‌آرایی	: سارگل (محرّم‌پور)
Publication Year	: April, 2020 (1st Ed.)	نوبت چاپ	: اول - اردیبهشت ۹۹
Circulation	: 1,000	تیراژ	: ۱,۰۰۰ نسخه
ISMN	: 979-0-9014643-1-5	شابم	: ۹۷۹-۰-۹۰۱۴۶۴۳-۱-۵
Price	: 480,000 Rials	قیمت	: ۴۸,۰۰۰ تومان

انتشارات سارگل

تهران، میدان فاطمی، خیابان یکم، پلاک ۱۲، طبقه پنجم
 تلفن: ۸۸۹۵۴۰۴۱ - ۸۸۹۳۳۲۴۴
 www.goto847.ir

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲ ۳۲ ۲۲ ۴۵۳

Table of Contents

فهرست مطالب

Preface (English)	4	مقدمه (انگلیسی)
Preface (Persian)	5	مقدمه (فارسی)
Constructing the Rationale behind the Creation of Feelings (English)	6	چیدن منطق به قصد آفریدن احساس (انگلیسی)
Constructing the Rationale behind the Creation of Feelings (Persian)	9	چیدن منطق به قصد آفریدن احساس (فارسی)
Ornamental Touch with the Right and the Left Hand	10	اشاره راست و چپ
Ringlets Tremolo	11	ریز حلقه‌ها
A Piece in 6/8 Time	12	قطعه 6/8
Tremolo in 6/8 Time (Part I)	13	ریز در 6/8 (بخش اول)
Ringlets Leaning Rise with Quarter Notes	17	اجرای خیز خوابیده حلقه‌ها در کشش سیاه
Sixteenth Note Tremolo	18	ریز دولاچنگ
Solfège Exercise (Eighth Note)	19	تمرین برای بالا بردن مهارت وزن خوانی (چنگ)
Accent in 6/8 Time	20	آکسان در 6/8
Ringlets Tremolo in Leaning Position	23	ریز حلقه‌ها به صورت خوابیده
A Piece in 4/4 Time	24	قطعه 4/4
Tremolo in 6/8 Time (Part II)	25	ریز در 6/8 (بخش دوم)
Accent in 2/4 Time	28	آکسان در 2/4
10/16 Time Signature	31	میزان 10/16
2/2 Time Signature	34	میزان 2/2
Cut 4/4 Time Signature= 2/2	35	میزان 4/4 شکسته = 2/2
Sixty-Fourth Note	36	چهارلاچنگ
A Piece in 6/4 Time	38	قطعه 6/4
Tremolo with the Fourth Finger	39	ریز انگشت 4
A Piece in 5/4 Time	40	قطعه 5/4
Tremolo in 6/8 Time (Part III)	41	ریز در 6/8 (بخش سوم)
Staccato	46	استکاتو
A Piece in 3/8 Time	48	قطعه 3/8
A Piece in 2/4 Time (Staccato)	49	قطعه 2/4 (استکاتو)
A Piece in 6/8 Time	50	قطعه 6/8
A Piece in 2/4 Time	51	قطعه 2/4
Solfège Exercise (Sixteenth Note)	52	تمرین برای بالا بردن مهارت وزن خوانی (دولاچنگ)
Ornamental Touch Tremolo	55	ریز اشاره
Pre-Tremolo (Pish Reez) in Ornamental Touch Tremolo	56	پیش‌ریز در ریز اشاره
3/2 Time Signature	57	میزان 3/2
Resurrection Sheet Music	58	پارتیتور قطعه رستاخیز

Preface

Positive feedback from Iranian and foreign daf learners and masters on the previous three-volume series entitled “The Modern Method of Playing Daf”, gave me the impetus to compile a more comprehensive and up-to-date series in a more systematic approach. In the new version the shortcomings of the previous books are removed, new signs and symbols are introduced for notation, and a variety of exercises are added to enhance learners’ understanding of and mastery over rhythms.

Inspired by “The Seven Cities of Love” of Attar Neishabouri, the great Iranian poet, the new series has been presented in seven volumes as follows:

Books 1 & 2: elementary level,

Books 3 & 4: intermediate level,

Books 5 & 6: advanced level, and

Book 7: excellent level.

The seventh book is just meant to bring the work to an end, but the fact is that both daf playing and rhythm are endless.

I wish with all my heart that compilation of this new series would be an effective step in familiarizing people around the world with this musical instrument and giving them the chance to play it well and enjoy its enchanting tune. To this end, translation of the book into various languages is provided for foreign learners at www.thedaf.com

Finally, I take the opportunity to thank all those who have helped me in compilation of Book 4, especially Mr. Mehdi Naghshinehpour for his collaboration in arranging exercises, Mr. Soheil Habibi and Mr. Parham Saremi for note writing, Mr. Shahrouz Moharampour for page layout, Mr. Kourosh Babae for providing illustrations and the cover design, Mr. Mir Alireza Mir Alinaghi for his foreword, Mr. Iman Hami for translating the foreword, and my dear friend, Mr. Saeed Alimirzaee, for translating the texts and his cooperation in publishing the series.

I hope you will find it useful and enjoy it.

Masoud Habibi

Spring, 2020

به نام خالق هستی

توجه روزافزون نسبت به دف و هنر دف‌نوازی در داخل و خارج کشور و استقبال گسترده اساتید و هنرجویان از دوره سه جلدی «شیوه نوین دف‌نوازی» انگیزه‌ای شد که مجموعه‌ای جدید را با محتوا و چارچوبی تازه و به‌روز تدوین کنم تا مسیری تازه در آموزش و فراگیری هر چه اصولی‌تر و علمی‌تر این هنر، پیش روی هنرآموزان و هنرجویان قرار گیرد. در مجموعه جدید، ضمن رفع نواقص دوره سه جلدی قبلی، در نگارش برخی علائم و نشانه‌ها تجدید نظر شده و تمرینات و مطالب متفاوت و متنوع بیشتری جهت افزایش سطح درک و میزان تسلط هنرجویان بر اجرای ریتم‌ها ارائه گردیده است. علاوه بر این، برای علاقه‌مندان خارج از کشور نیز توضیحات به زبان انگلیسی در کتاب‌ها، و به چند زبان دیگر در سایت www.thedaf.com ارائه شده تا مشکل تفاوت زبانی مانع یادگیری ایشان نشود. مجموعه جدید به نیت «هفت شهر عشق» عطار نیشابوری در هفت مجلد پیش‌بینی گردیده:

گفت ما راهمت وادی در ره است چون گذشتی هفت وادی، در که است
و ایام در جهان زین راه کس نیست از فرسنگ آن آگاه کس

جلدهای اول و دوم به دوره مقدماتی، جلدهای سوم و چهارم به دوره متوسطه، جلدهای پنجم و ششم به دوره پیشرفته، و جلد هفتم به دوره عالی اختصاص دارد. جلد هفتم به گونه‌ای نوشته شده که بتوان بحث را به پایان رساند، و گر نه نوازندگی دف و تنوع ریتم را منتهایی نیست و نوازنده با اتمام کتاب هفتم «شاید» پی به معنای ژرف این بیت از مولانا ببرد که فرمود:

هفت شهر عشق را عطار گشت ماهوز اندر خم یک کوچر ایم

آرزوی قلبی‌ام این است که تلاش‌هایی از این دست بتواند گامی در جهت جهانی‌سازی این ساز باشد تا بشریت از نوای دل‌انگیز آن بهره‌مند گردد.

در پایان بر خود واجب می‌دانم از همه عزیزانی که در جهت آماده‌سازی جلد چهارم این مجموعه تلاش نموده‌اند تشکر و قدردانی نمایم، به ویژه از مهدی نقشینه‌پور به خاطر هم‌فکری در ترتیب ارائه تمرینات، سهیل حبیبی و پرهام صارمی به خاطر نت‌نگاری، شهروز محرم‌پور به خاطر صفحه‌آرایی، کورش بابایی به خاطر تهیه عکس‌ها و طراحی جلد، میرعلیرضا میرعلینقی به خاطر نوشتن پیشگفتار، ایمان حامی به خاطر ترجمه پیشگفتار، و دوست عزیزم جناب آقای سعید علیمیرزایی به خاطر ترجمه متن کتاب به زبان انگلیسی و تلاش برای انتشار این اثر. امید که مورد قبول عزیزان قرار گیرد.

مسعود حبیبی

بهار ۱۳۹۹

Constructing the Rationale behind the Creation of Feelings

Mir Alireza Mir Alinaghi

Researcher and writer on the historiography of Iranian contemporary music

Translated by: Iman Hami

According to the historiographer, grammar writing in the realm of Iranian music is now nearly one hundred years old. Since the first publication on teaching an Iranian instrument¹ in Persian in 1920, numerous books have been written on the subject of teaching Iranian musical instruments.

Fifty years have elapsed since the first publication of ‘Teaching Tombak’², a book on how to teach percussion. In the last thirty years, an increasing number of books have been published on this topic. Of these, books on plectrum instruments are the most prevalent while books on singing are the rarest. The study of this evolution can be explored on its own merit and on different occasions; nonetheless, this preface discusses the numerous years that maestro Masoud Habibi has devoted to the world of percussion, specifically the Daf. It explores how grammar writing on percussion has developed over the years. It is worthwhile differentiating between books written on the grammar of music and those which mainly focus on techniques of stage performance. In order to write a music grammar book, one should firstly have a comprehensive knowledge of how to teach and convey messages gradually in order that one’s invaluable experience can be passed on systematically and consistently. In this regard, there are only a few examples of success but a plethora of failures. Success does not solely equate to high sales and numerous editions, as these criteria are not the only indicators of a winning formula. Indeed, a book may sell in high quantities solely because of the author’s name and renown.

Some of the books which have been numerously published may not follow a clear, organised and systematic teaching methodology. They might be an unmethodical translation of an author’s personal experience, accompanied by a few lessons on techniques as well as some famous and amusing pieces which would seem appealing to learners. An example of such a successful book is ‘The Grammar of Santoor’ (1st edition, 1340 SH) by maestro Faramarz Payvar which is still being published today after almost sixty years. This book has proven to be an excellent guide, even for beginners. The unique ingenuity of Payvar is not bound by this single book per se since it is less plausible that a successful author could be recognised merely for one publication. He has demonstrated his competence in his twelve books as they are all extremely cogent, systematic, methodical and organised. In fact, Payvar’s success can be identified through his numerous outstanding learners down the years. In his books, he presented a step-by-step process on technique, discipline, aesthetics and creativity. This sets him apart from those who have taken the abovementioned points for granted and who have assumed that the temporary success of an album could bring them long-term prosperity and fame.

The discussion thus far has simply centred on a brief description of those who have, in some ways, achieved success. It is beyond the focus of this preface to explore the many examples of authors – chasing fame with little skill or experience – who have self-published their books.

1. Grammar for Tar, Kolnel Alinaghi Vaziri, Kavyani Publication, Berlin, 1920/1299.

2. Teaching Tombak by Hossein Tehrani et al., Tehran, Vezarat Farhang-o-Honar Publicaton, 1st edition, 1348.

The Daf entered the Iranian music modal system (Dastgah) less than fifty years ago. Before the Daf, the Tombak was the main percussion instrument, and on rare occasions the Dayre. The Daf has moved from the west of Iran to the centre and has found its place in classic and mixed music. Famous successful musicians such as Andalibis, Kamkars and, of course, Mohammad reza Lotfi, have played a hugely significant role in this musical migration. In times past, the Daf and Tanbour were not widely known by the public, limited to small groups and communities such as ‘Khaneghah’.

The Daf is the legacy of the Caliphs in the west of Iran. These regional musicians represented the ideology they followed as well as the region in which they resided. The last generation of these groups participated in music competitions and festivals in the ‘70s and ‘80s (SH), and their performances were a reflection of their ideology and region.

Nevertheless, with regard to regional musicians, the Daf has exceeded limitations and has become a nationalised instrument. In the ‘70s (SH), it became as popular as the Tombak in Tehran. Since the beginning of the decade, a first few steps have been taken towards writing books on teaching the Daf. Surprisingly, one of the most popular and bestselling books of the decade was an unauthorised adaptation of maestro Masoud Habibi’s teaching methodology. In my opinion, of the twenty-nine books and CDs that have been published, only two stand out, the authors of which were also from the west of Iran.

Now there is a series of maestro Masoud Habibi’s books in seven volumes. Before taking a look at this series, it is worth remembering an obvious point: tempo and strike have always been the basis of teaching and learning music. Both singers and musicians have been bound to learn the two pillars. This has been mentioned over and over again, although it has rarely been noticed that knowledge of melodic instruments can be a great aid to learning percussion instruments. Indeed, the great maestro Hossein Tehrani (1291–1352 SH) was among the most knowledgeable rhythmologists. Similarly, Naser Farhangfar (1326–1376 SH) was an outstanding musicologist. Meanwhile, maestro Tehrani’s student Mohammad Esmaeili (1328 SH) learnt the clarinet in six years at the Iranian Academy of Arts. Another example is Bijan Kamkar who is known as a Tar and Rabab player, in addition to being a professional Daf player. All these examples are mentioned to accentuate the fact that there is a mutual influence and relationship between the knowledge of tempo and melody; the beautiful fusion of the two can create music.

At this point, it is easy to discern the significance of Masoud Habibi as the grammarian of the Daf. He has neither just copied the tradition and ideology of the Caliphs, nor limited his methodology to a small region. He may be a unique example of a musician who has an in-depth knowledge of tempo, melody and harmony. Furthermore, not many are aware that he was originally a pianist. Habibi’s outlook on the Daf is unconventional and beyond the ordinary perspective. This viewpoint, accompanied by his love and passion for knowledge, learning, teaching and most importantly designing and producing the Daf, makes him unique and extraordinarily significant among Iranian percussionists. It is my understanding that he has meticulously written the books and has never taken any minute detail for granted. For example, he has created notes for the rings in the Daf and these had always been considered to be an ornamental part of the instrument. All his lessons follow a logical and gradual pattern, representing the successful combination of experience and knowledge.

Masoud Habibi is much more than an ordinary professional Daf player. He has been playing for over thirty years, has appeared in many concerts and orchestras both in Iran and abroad since 1357 (SH), has participated in the making of over 150 albums, has trained more than 600 teachers, and finally, last but not least, has made the most professional Daf with various tunes and shapes for a variety of purposes. The seven volumes cannot be in any way compared with the works of new authors who spend extravagantly on self-publishing their books in order to seek fame. Habibi has stood the test of time and his seven volumes are the result of years and years of experience, as well as his vast knowledge, skills and fame.

از ورود دف به حوزه موسیقی دستگامی ایران نیز هنوز پنجاه سال نگذشته است. پیش از ورود «دف»، تمبک ساز کوبه‌ای اصلی بود و به ندرت از دایره (زنگ‌دار یا بی‌زنگ) استفاده می‌شد. دف از غرب کشور به مرکز سفر کرد و در موسیقی‌های کلاسیک و تلفیقی و ... جای گرفت. خاندان‌های هنری غرب ایران از جمله عندلیبی‌ها و کامکارها از یک طرف و پافشاری هنرمندی جوان و تأثیرگذار در آن سال‌ها، محمدرضا لطفی (۱۳۲۵-۱۳۹۳) شیرینی صدای دف را به کام موسیقی مرکز نشینان نشانده؛ و این در حالی بود که دف، همانند طنبور، سازی بود دارای موقعیت «انضمامی»؛ یعنی حیات شهری آن در مجموع وابسته به فضای خانقاه و رپرتوار و آثار اجرایی آن‌ها بود.

دف میراث «خلیفه»های خانقاه‌های غرب کشور محسوب می‌شد و این نوازندگان منطقه‌ای، با سیره‌ای شریف و فروتن، اجراهایی را در محدوده توانایی و مشرب موسیقایی خود- که غالباً به میراث موسیقایی همان منطقه محدود می‌شد- ارائه می‌دادند. نسل آخر آن‌ها به جشنواره‌های ریز و درشت دهه‌های ۷۰ و ۸۰ شمسی رسید و اجراهایشان گویای توانایی‌هایشان بود.

با این وجود، درعین احترام به دف‌نوازان منطقه‌ای، این ساز به زادگاهش محدود نماند. در دهه ۷۰ شاید بتوان گفت که در تهران رواجی داشت همپایه تمبک. از اوایل همان دهه، نخستین قدم‌ها برای نگارش کتاب آموزشی برای دف دیده شد که اتفاقاً یکی از پرفروش‌ترین آن‌ها برداشتی بی‌اجازه از دروس کلاس استاد مسعود حبیبی بود! در این ۲۹ سال تعدادی کتاب (همراه لوح فشرده صوتی) در این زمینه چاپ شد که به نظر نویسنده این یادداشت، جز دو عنوان از آن‌ها (که هر دو مؤلف آن از غرب ایران برآمده‌اند)، تألیفات قابل اعتنایی نیستند.

اکنون با دوره ۷ جلدی استاد مسعود حبیبی روبه‌رو هستیم. اما پیش از آن که به این دوره آموزشی نگاه کنیم، ناگزیریم از این که نکته واضحی را بازگویم: وزن و ضرب، از قدیم تا امروز، پایه و اساس آموزش موسیقی شناخته شده است. هم نوازندگان و هم خوانندگان، ملزم به فراگیری وزن‌ها و آشنایی با تمبک بوده‌اند. این را بسیار گفته‌اند و شنیده‌ایم؛ اما کمتر گفته‌اند که آشنایی با سازی غیر کوبه‌ای (ساز ملودیک) و نیز تسلط به فن خوانندگی، تا چه حد می‌تواند در تربیت کوبه‌ای نواز ماهر مهم باشد. از یاد نبریم که استاد مسلم، حسین تهرانی (۱۲۹۱-۱۳۵۲)، از بهترین ضربی‌خوان‌های دوره خود بود. ناصر فرهنگ‌فر (۱۳۲۶-۱۳۷۶) نیز که ردیف‌ها را خوب می‌شناخت. شاگرد توانای استاد تهرانی، محمد اسماعیلی (- ۱۳۱۳) در هنرستان موسیقی ملی شش سال تمام نواختن کلارینت را فراگرفت. بیژن کامکار (- ۱۳۲۸) را نیز غیر از استادی در دف، به نوازندگی در تار و رباب می‌شناسند. تمام این مثال‌ها برای یادآوری این نکته است که رابطه متقابل کوبه‌ای نواز و ملودی‌نواز، رابطه یک طرفه در نظر گرفته نشود. پیوند زیبای این دو عامل است که موسیقی را متولد می‌کند.

این جا است که اهمیت مسعود حبیبی به عنوان «دستورنویس دف» مشخص می‌شود: او دف‌نوازی را نه از سنت تقلید از خلیفه‌ها آغاز کرده و نه به نوع خاصی از موسیقی محدود مانده است. شاید یگانه دف‌نوازی باشد که آموختن موسیقی را از هر سه بعد آن (ملودیک، ریتمیک، و هارمونیک) آغاز کرده است. شاید کمتر بدانند که ایشان اصلاً نوازنده پیانو بوده است. همین «نگاه از بیرون» به حوزه دف‌نوازی، در عین سال‌ها آمیختگی عاشقانه به نواختن، آموختن، و ساختن این ساز، او را در منظری ویژه قرار می‌دهد. در مجموعه کتاب‌های او، تا جایی که فهم نگارنده اجازه می‌دهد، از هیچ مطلبی سرسری گذر نشده است. حتی برای صدای حلقه‌ها (که تا این زمان صرفاً عواملی بودند برای تزئین صوتی)، «زمان» اجرا در نظر گرفته شده است. تمرین‌ها نظام‌مند و پلکانی هستند و صرفاً بر تجربه موسیقایی بنا نشده‌اند؛ هر چند که در موسیقی، اول تجربه است که به کار می‌آید و بعد از آن علم.

بیش از سه دهه سابقه دف‌نوازی، تجربه اجرا با گروه‌ها و ارکسترهای کوچک و بزرگ در ایران و سراسر دنیا از سال ۱۳۵۷، حضور در بیش از صد و پنجاه آلبوم، و تربیت بیش از ششصد معلم، و نیز برخورداری از عنوان حرفه‌ای‌ترین سازنده دف با خط تولید مداوم و ساخت سیستماتیک جناب مسعود حبیبی عزیز را در جایگاهی بس رفیع‌تر از یک نوازنده صرفاً ماهر قرار می‌دهد. دروس ارائه شده در دوره ۷ جلدی این استاد «ریخت و پاش‌های» معلمی تازه‌کار و جویای نام نیستند؛ آگاهی‌هایی است که از صافی آزمون و زمان عبور داده شده‌اند، و سال‌ها تجربه، توانایی، و خوشنامی مؤلف، ضامن اعتبار آن‌ها است.

چیدن منطق به قصد آفریدن احساس

میرعلیرضا میرعلی نقی

پژوهشگر و مؤلف در زمینه تاریخ نگاری موسیقی معاصر ایران

از نگاه تاریخ نگار، دستورنویسی برای ساز در موسیقی ایران، سال آینده به یک قرن عمر خود می‌رسد. از زمان نشر نخستین کتاب آموزشی برای ساز ایرانی و به زبان فارسی (دستور تار، تألیف کلنل علینقی وزیر، چاپخانه کاپوینی، برلین، ۱۹۲۰م/۱۲۹۹ش) تا امروز، برای بسیاری از سازهای ایرانی دستور نویسی شده است.

از زمان تألیف نخستین کتاب ویژه آموزش سازهای کوبه‌ای (آموزش تمبک، به کوشش حسین تهرانی و جمعی دیگر، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و هنر، چاپ اول: ۱۳۴۸) نیز پنجاه سال گذشته است. در سی سال اخیر، با شتابی بیش از پیش، تولید و نشر کتاب‌های آموزشی ادامه یافته است. سازهای مضرابی از همه بیشتر، و آواز از همه کمتر، شامل این روند تولید شده‌اند. بررسی سیر تحول دستورنویسی و ارزیابی کیفی آن‌ها، خود موضوع پژوهش مستقلی است. در این یادداشت، که به احترام دهه‌ها تلاش هنرمند توانا، استاد مسعود حبیبی نوشته شده، می‌خواهیم تا جایی که سرعت مرور بر موضوع اجازه می‌دهد، نظری نسبتاً دقیق بیان‌دازیم بر آن چه با عنوان دستورنویسی در عرصه سازهای کوبه‌ای، و به ویژه دف، گذشته و می‌گذرد. در این جا، مسئولیت‌پذیری ایجاب می‌کند که تفاوت فاحش بین آن چه که کتابی را شایسته عنوان مهم «دستور» می‌کند را با دیگر تولیدات مشابه یادآوری کنیم: نگارش کتاب برای تأسیس شیوه‌ای در آموزش، به قصد «تربیت» (و نه صرفاً ورزیده‌سازی تکنیکی در حد نمایش‌های صحنه‌ای) و آموختن پله به پله، از اشخاصی برمی‌آید که در وهله نخست با آگاهی کامل (هر چند نسبی) در حد خود از مفهوم آموزش در این راه قدم گذاشته باشند، و در وهله‌های بعد، انباشت تجربه‌های خود را در قالب مسیری منطقی، قدم به قدم، آزموده شده، و از صافی زمان گذشته در قالب کتاب آموزشی درآورند.

نمونه‌های ناموفق در این زمینه در صد سال گذشته بسیار است و نمونه‌های موفق خیلی کمتر. منظور از موفقیت، فروش بالای کتاب و چاپ‌های متعدد آن نیست؛ اگر چه آن نیز در ارزیابی میزان موفقیت مؤلف عاملی است که نباید از نظر دور بماند، و همچنین، نباید تنها ملاک برای ارزیابی تلقی شود. شهرت ایران‌گیر و محبوبیت مؤلف/نوازنده‌ای که آن کتاب آموزشی را نوشته، شاید بسیار بیشتر از حدی که منطق و سنجیدگی اثر ایجاب می‌کند باعث فروش آن کتاب‌ها شده است.

از این کتاب‌هایی که بعضی از آن‌ها مدام تجدید چاپ می‌شوند و به فروش می‌رسند، حاوی اندیشه روشن و آزموده شده‌ای برای طراحی مسیر یا نظام آموزشی سنجیده شده‌ای به قصد تربیت نظام‌مند (سیستماتیک) هنرجو نیست؛ بلکه برگردان شده ناوبراسته تجربه‌های تکنیکی مؤلف، مقداری تمرین، و چند قطعه مشهور است که زود رسیدن به آن و نواختنش هنرجو را راضی نگه دارد. به نظر می‌رسد موفق‌ترین نمونه دستورنویسی کتاب «دستور سنتور» (چاپ اول: ۱۳۴۰ ش) اثر استاد فرامرز پایور است که هنوز هم در آستانه شصت سالگی انتشارش هم به تیراژ زیاد چاپ می‌شود و هم در تربیت هنرجویان مبتدی، جواب درخشانی داده است. نبوغ استاد فرامرز پایور منحصر به آن کتاب نبود، چرا که هیچ نابغه‌ای به یک اثر درخشان محدود نمی‌شود؛ و در غیر این صورت باید به اصالت تألیف و یا اصالت مؤلف تردید کرد. استاد فرامرز پایور در دوازده کتاب آموزشی برای سنتور، طراح آن مسیر منطقی، منسجم، قدم به قدم، و خوش نتیجه است: سال‌ها تدریس پیوسته او و شاگردانش صحت این گفته را ثابت کرده است. ایشان برای دستورنویسی از آموزش ابتدایی مضراب‌های چپ و راست تا متن مفصل ردیف چپ کوک، به تربیت تکنیک، زیباشناسی، انضباط، و حدود آفرینش‌گری را با هم در نظر گرفته بود. این همان تفاوت نمایان او با دیگر هنرمندانی بود که این مسائل را نمی‌دانستند و یا به آن‌ها اهمیت نمی‌دادند و شهرت صحنه‌ای و فروش آلبوم‌هایشان را برای «اعتبار» کتابشان کافی می‌دانستند.

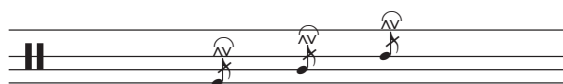
تازه آن چه گفته شد درباره هنرمندانی است که استعداد و خلاقیت و آثار و تأثیرشان به اثبات رسیده و نوشتن در مورد انبوه افرادی که به صرف مقدار ناچیزی وقت و تمرین به قصد کسب شهرت، و در واقع خودنمایی، دست به تألیف کتاب آموزشی می‌زنند و غالباً به خرج خود به چاپ می‌رسانند و فضای آموزشی را آشفته‌تر می‌کنند، از حوصله این یادداشت خارج هستند.

اشاره راست و چپ:

ابتدا انگشتان ۲-۳-۴-۵ (از راست به چپ خوانده شود) با دست راست یکی پس از دیگری به پوست ضربه می‌زنند و پیوسته به آن‌ها انگشتان ۳-۴-۵ دست چپ به پوست ضربه می‌زنند. مجموع صدای حاصل از اجرای این ۷ انگشت، اشاره راست و چپ یا اشاره دو دستی را تشکیل می‌دهد.

Ornamental Touch with the Right and the Left Hand:

Fingers 2, 3, 4 and 5 of the right hand begin to strike on the membrane respectively. These strokes are then followed by fingers 3, 4 and 5 of the left hand without delay. Total set of sounds produced with these 7 fingers forms ornamental touch with the right and the left hand (or ornamental touch with both hands).

1
Largo ♩ = 42

1

2

۱- در مجموعه کتاب‌های آموزش ریتم و دف، تئدهای مختلف بر حسب مترونوم ویتنر آلمانی محاسبه شده است.

1- Throughout the Teaching Rhythm & Daf Series, tempo is calculated on the basis of German Wittner metronome.